

Geschiedenis van Suriname

De creolen na de afschaffing van de
slavernij

1863-1873: het staatstoezicht

- Na de **afschaffing van de slavernij in 1863** werden de Surinaamse slaven vrije burgers. Vanaf nu werden de ex-slaven vooral aangeduid met de term **creool**. Dit woord bestond al langer om slaven die in Suriname geboren waren mee aan te duiden. 'creool' is afgeleid van een term van de Spaanse en Portugese kolonisten, die al veel gebieden in Zuid-Amerika hadden dan de Nederlanders. 'criollos' (Spaans) en 'crioulo' (Portugees); betekenen zoiets als nakroost, opvoeden, eigen kweek. Slaven die in Afrika waren geboren werden 'zoutwaternegers' genoemd.
- Bij de afschaffing van de slavernij waren de plantagehouders en het koloniale bestuur bang dat de ex-slaven massaal weg zouden trekken van de plantages. Om te voorkomen dat dit zou gebeuren werd het **staatstoezicht** ingesteld. Dit hield in dat de creolen voor een periode van tien jaar verplicht betaald werk moesten verrichten op een plantage naar keuze. Op deze manier hadden de plantagehouders genoeg tijd om naar nieuwe werkkrachten te zoeken die het werk van de slaven konden overnemen.
- **Toen de periode van het staatstoezicht in 1873 was afgelopen verlieten de creolen in hoog tempo de plantages.** In 1873 werkte er ongeveer 15.000 creolen op de plantages, terwijl dat er in 1913 nog geen 500 meer waren. Hun plaatsen werden ingenomen door [contractarbeiders](#).

Sociale verschillen tussen slaven

- Voordat de slavernij werd afgeschaft waren er veel verschillen tussen de slaven. Er waren **veld-, ambachts-** en **huisslaven**. Het werk van de veldslaven was verreweg het zwaarst. Ze moesten werken onder toezicht van met zweepen bewapende opzichtersslaven. Minder zwaar en vrijer was het leven van de ambachtsslaven op de plantages, die meestal in een matig tempo hun werk als metselaar of timmerman konden verrichten. De huisslaven hadden het, relatief gezien, het beste. Omdat **huisslaven als statussymbool** van de meester golden, werden er vaak veel te veel huisslaven aangesteld zodat de meesten weinig te doen hadden.
-
- Bovendien kwam het vaak voor dat huisslavinnen gekleurde kinderen kregen van de plantagehouders. Kinderen van een blanke en een zwarte werden **mulatten** genoemd. Deze kinderen werden vaak vrijgelaten of vrijgekocht, zodat zij zich als vrije gekleurden konden gaan vestigen in Paramaribo. Omdat deze kleurlingen onderwijs hadden gevolgd en dezelfde rechten hadden als de blanken konden zij een kleine gekleurde elite (maatschappelijke bovenlaag) vormen.

Sociale verschillen tussen de creolen na de afschaffing van de slavernij

- Er ontstond een verdeling van de creoolse bevolking op basis van de bovenstaande sociale verschillen tussen veldslaven, ambachtsslaven, huisslaven en vrijgelaten slaven. Er ontstond een kleine **elite** (gekleurden), een **middenklasse** (huisslaven en ambachtsslaven) en een **volksklasse** (veldslaven).
- **Elite**
De **vrije gekleurden** gingen de creoolse elite vormen. Op de sociale ladder stonden ze direct onder de blanken omdat de kleurlingen van nature de sterkste banden hadden met de blanken: of de vader was blank of er was in ieder geval een blanke voorouder. Hoe blanker je was, hoe meer aanzien je genood. Er waren zelfs een heleboel woorden ontwikkeld om de mate van blankheid aan te duiden. Bij veel creoolse families was het '**kleur verbeteren**' een belangrijke zaak. Wanneer bijvoorbeeld een als creool met 50% blank bloed trouwde met een creool met 25% blank bloed werd dat vaak als minderwaardig gezien.
- Ondanks het feit dat de kleurlingen trots waren op hun blanke bloed en hun Europese opvoeding en scholing, bleven de **kleurlingen** in de ogen van de blanken toch **tweederangsburgers**. Sportclubs bleven bijvoorbeeld gescheiden.

P.J. Benoit 1939. Deze planter met zijn vrouw laat zich op het zondagse kerkbezoek vergezellen door zes goedgeklede slaven, om met hun rijkdom te pronken. Hoewel het plantersechtpaar zelf mulatten lijken is het onduidelijk of hun huid bewust zo'n donkere kleur heeft gekregen.

Hierboven staat een familiefoto van een blanke man met een creoolse vrouw uit 1910. De man is Isaac Fernandes (joods-Portugese familie) en de vrouw is Elisabeth Clasina Vroom, een Creoolse vrouw van de plantage "De Guinese Vriendschap". Zij was de dochter van de plantage-eigenaar en een van diens slavinnen. Zelf is ze vrijgekocht.

Middenklasse

- De middenklasse werd gevormd door de huisslaven en de ambachtsslaven. **Veel ambachtsslaven gingen na hun vrijlating zelfstandig aan de slag** bijvoorbeeld als schoenmaker, smid, timmerman of kleermaker. **Nadat in 1876 de leerplicht was ingevoerd**, stonden voor hun kinderen **ook beroepen open in de hogere rangen** zoals bij de politie, het leger en de overheid. De voormalig **huisslaven gingen aan hun geld proberen te komen als dienstmeid, wasvrouw, naaister, ventster of marktkoopvrouw**. Niet alle ambachtsslaven lukte het om op deze manier aan de slag te gaan, zodat veel van hen afzakten tot de volksklasse.
- **Volksklasse**
De volksklasse werd gevormd door de voormalige veldslaven. Deze groep heeft zich het minst aan kunnen passen aan de Europese beschaving. De meeste van hen hadden geprobeerd een bestaan als **landbouwer op een eigen stukje grond** op te bouwen waar ze voor eigen consumptie kweekten. Uiteindelijk kwamen de meeste van deze creolen terecht in Paramaribo waar ze **in loondienst** traden bij de overheid of ondernemingen die zich bezighielden met de winning van goud en **balata**. Omdat in de **jaren dertig** een **economische wereldcrisis** heerste werden veel creolen door deze onderneming weer ontslagen. Zij keerden terug naar de kleine landbouw, waardoor het aantal creolen in deze sector steeg van bijna 14.000 in 1932 tot ruim 26.000 in 1940.

- Tijdens de **Tweede Wereldoorlog** (1939-1945) kwam er een grote ommekeer in deze situatie. Toen vertrokken veel creoolse kleinlandbouwers naar Paramaribo om werk te verrichten voor de Amerikanen in met name de **Bauxietindustrie**. Van Bauxiet wordt aluminium gemaakt en tijdens de Tweede Wereldoorlog was Suriname de grootste leverancier van bauxiet voor Amerikaanse gevechtsvliegtuigen. In 1943 was het aantal creolen dat van de landbouw leefde verminderd tot ruim 10.000.
- **Ook na de oorlog stopten steeds meer creolen met de landbouw.** Na de oorlog vonden de 'volkscreolen', naast de bauxietindustrie, vooral werk in **tijdelijke bouwprojecten** zoals de **Afobakadam**. Voor de creolen was het gunstig dat deze projecten behoorlijk wat geld opleverden. Een nadeel was echter dat de projecten slechts tijdelijk voor werkgelegenheid zorgden. Was het project klaar dan was het voor de arbeiders moeilijk om nieuw geschikt werk te vinden. Voor veel creolen was dit **in de jaren '60 en '70** een reden om **naar Nederland** te emigreren in de hoop daar vaster werk te vinden tegen een beter salaris.